

Pravni fakultet u Kragujevcu
Centar za pravo Evropske Unije

Radovan D. Vukadinović

UVOD U INSTITUCIJE I PRAVO EVROPSKE UNIJE

Dr Radovan D. Vukadinović

Profesor Pravnog fakulteta u Kragujevcu i
Direktor Centra za pravo Evropske unije

Uvod u institucije i pravo Evropske unije

prvo izdanje

Kragujevac, 2008.

Prof. dr Radovan D. Vukadinović

UVOD U INSTITUCIJE I PRAVO EVROPSKE UNIJE

prvo izdanje 2008.

Recenzenti:

Prof. dr Mirko Vasiljević

Prof. dr Oskar Kovač

Za izdavača

Radovan Vukadinović

Direktor Instituta za pravne i društvene nauke

Izdavač

Pravni fakultet

Centar za pravo Evropske unije Pravnog fakulteta u Kragujevcu

Dizajn korica

Na naslovnoj strani: Rembrandt, 1632, Otmica Evrope. (*The Abduction of Europa by Rembrandt*)

img url: <http://www.getty.edu/art/collections/images/1/00106901.jpg>

Štampa

Grafičar, Užice

Tiraž

1000 primeraka

Copyright:

© 2008 Centar za pravo Evropske unije.

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan niti smešten u sistem za pretraživanje ili emitovan u bilo kom obliku, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodne pismene dozvole izdavača.

All rights reserved. No part of this work may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying and recording, or by any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publishers.

ISBN 978-86-80765-94-5

Izdavanje knjige finansijski pomoglo Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

Skraćenice	XVII
Predgovor.....	XIX

GLAVA I UVODNA RAZMATRANJA	3
1. Pravo Evropske unije kao nastavno naučna disciplina	3
2. Nastanak i ciljevi Evropske ekonomske zajednice	5
2.1. Nastanak.....	5
2.2. Ciljevi i zadaci	6
3. Proces reformi Evropske zajednice.....	8
3.1. Politika produbljavanja integracionih odnosa.....	8
3.2. Politika prijema novih članica	9
3.3. Interinstitucionalne reforme	10
4. Evropska unija prema predlogu Ustava za Evropu	10
4.1. Usvajanje Ustava	10
4.2. Sadržina Ustava	12
4.3. Ciljevi i načela na kojima se zasnivala Unija prema Ustavu	12
4.4. Odnos Unije prema državama članicama i građanima	13
4.5. Pravni subjektivitet Unije	14
4.6. Obeležja Unije	14
5. Evropska unija prema Sporazumu iz Lisabona.....	14
5.1. Značaj Lisabonskog sporazuma u procesu ubrzanih reformi	14
5.2. Cilj i sadržina Lisabonskog sporazuma.....	15

GLAVA II USTAVNI OKVIR EVROPSKE ZAJEDNICE I EVROPSKE UNIJE	19
1. Sadržina ustavnog okvira	19
2. Nadležnosti Evropske zajednice.....	19
2.1. Vertikalna podela nadležnosti	19
2.2. Podela nadležnosti prema cilju ili predmetu	20
2.3. Podela nadležnosti prema pravnoj prirodi	21
2.4. Podela nadležnosti prema načinu prenosa - izričita i prećutna ovlašćenja.....	24
2.5. Vertikalna podela nadležnosti prema Lisabonskom sporazumu	27
3. Korišćenje nadležnosti.....	29
3.1. Načelo supsidijarnosti u sistemu podele vlasti.....	29
3.2. Načelo proporcionalnosti	33
3.3. Načelo bliže saradnje.....	34
4. Evropsko građanstvo kao konstitutivni element Zajednice i Unije.....	35
4.1. Pojam i značaj građanstva u Evropskoj uniji	35
4.2. Prava i obaveze koje proizilaze iz građanstva Evropske unije	37
4.2.1. Pravo kretanja i boravka	37
4.2.2. Politička prava	38
5. Opšta pravna načela kao ustavni okvir	39

5.1. Uopšte	39
5.2. Podela.....	41
5.3. Funkcija opštih načela u komunitarnom pravu	43
5.4. Osnovna ljudska prava kao deo ustavnog okvira	45
5.5. Načelo jednakosti.....	49
5.6. Načelo pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja	50
6. Pravna priroda Evropske zajednice	51
7. Pravna priroda Evropske unije.....	52
8. Pravni subjektivitet Evropske unije	54

GLAVA III ODNOS ZAJEDNICE/UNIJE PREMA DRŽAVAMA ČLANICAMA I POJEDINCIMA	61
1. Uopšte	61
2. Načelo direktne primene	62
2.1. Inkorporacija Osnivačkih ugovora.....	65
2.1.1. Metod transformacije.....	66
2.1.2. Metod adopcije	68
2.2. Direktna primena sekundarnih izvora	68
2.3. Načelo superiornosti	69
3. Načelo direktnog dejstva.....	73
3.1. Direktno dejstvo Osnivačkog ugovora.....	77
3.2. Direktno dejstvo sporazuma sa trećim državama	80
3.3. Direktno dejstvo opštih principa prava	81
3.4. Direktna primena ili direktno dejstvo uredbi	81
3.5. Direktno dejstvo uputstava.....	82
3.6. Direktno dejstvo odluka	85

GLAVA IV ORGANI ZAJEDNICE/UNIJE.....	87
EVROPSKI PARLAMENT	87
1. Nastanak i sastav	87
2. Način rada.....	88
3. Zadaci i ovlašćenja	89
3.1. Zakonodavna nadležnost	90
3.2. Pravo na konsultacije - savetodavna uloga	90
3.3. Uloga Parlamenta u postupku saradnje.....	92
3.4. Uloga Parlamenta u postupku saodlučivanja	92
3.5. Pravo davanja saglasnosti.....	93
3.6. Uloga u postupku donošenja budžeta.....	93
3.7. Pravo vršenja političkog nadzora	94
SAVET MINISTARA - SAVET MINISTARA EVROPSKE UNIJE	95
1. Sastav	95
2. Nadležnost	95
3. Način rada	96
EVROPSKI SAVET.....	97
EVROPSKA KOMISIJA.....	98
1. Sastav	98
2. Nadležnost	98

3. Način rada	99
SUD PRAVDE.....	99
1. Organizacija sudske vlasti	99
2. Sastav, nadležnost i postupak pred Sudom pravde	100
Prvostepeni sud.....	101
Tribunal Evropske unije za službeničke sporove	102
Evropski sud za računovodstvenu kontrolu - Finansijski sud	102
Ostala tela i službe	103
 GLAVA V POJAM I PRIRODA KOMUNITARNOG PRAVA	105
1. Pravo kao društvena pojava i državna tvorevina	105
2. Pojam i sadržina komunitarnog prava.....	106
2.1. Pojam	106
2.2. Sadržina	108
2.3. Pravna priroda.....	111
3. Termin.....	114
3.1. Komunitarno pravo ili pravo Evropske unije - jedinstveni ili različiti pravni sistemi.....	114
3.2. Komunitarno ili evropsko pravo	117
3.3. Komunitarno i komparativno pravo	120
 GLAVA VI IZVORI KOMUNITARNOG PRAVA.....	125
1. Uopšte	125
2. Primarni izvori.....	126
2.1. Ugovori o osnivanju	126
2.1.1. Sadržina Osnivačkih ugovora.....	127
2.1.2. Važenje i primena	128
2.1.3. Postupak izmene	128
2.2. Konvencije između država članica.....	130
2.3. Sporazumi između Zajednice i trećih država i međunarodnih organizacija.....	131
2.3.1. Sporazumi o pridruživanju ili asocijaciji.....	131
2.3.2. Sporazumi o saradnji ili kooperaciji.....	133
3. Sekundarni izvori.....	134
3.1. Uredbe.....	135
3.2. Uputstva.....	137
3.3. Odluke.....	137
3.4. Preporuke i mišljenja.....	138
3.5. Ostali sekundarni pravni akti.....	138
4. Akti i instrumenti Evropske unije	139
4.1. Okvirne odluke Saveta iz oblasti saradnje u pravosuđu	139
4.2. Odluke Saveta u oblasti saradnje u pravosuđu	139
4.3. Posebni instrumenti	140
4.3.1. Zajedničke strategije	140
4.3.2. Zajednički stavovi.....	140
4.3.3. Zajedničke akcije	140
4.3.4. Individualne akcije država članica	140
5. Izvori prava Evropske unije prema predlogu Ustava za Evropu.....	141

7. Sudska praksa	14
8. Sistematizacija i hijerarhija komunitarnih izvora prava	14
8.1. Sistematizacija	14
8.2. Hijerarhija	14
9. Odnos prava Evropskih zajednica i prava Evropske unije	14

GLAVA VII PRAVNE KARAKTERISTIKE UNUTRAŠNJEG TRŽIŠTA

EVROPSKE UNIJE	15
1. Transformacija zajedničkog u unutrašnje tržište	15
2. Unutrašnje tržište kao proces	15
3. Mere za uspostavljanje unutrašnjeg tržišta	15
3.1. Pravni osnov za donošenje mera harmonizacije	16
3.2. Različiti pristupi i tehnike harmonizacije	16
3.2.1. Harmonizacija nacionalnih propisa definisanjem odgovarajućih propisa i politike na komunitarnom nivou	16
3.2.2. Totalna ili potpuna harmonizacija	16
3.2.3. Metod optirajuće harmonizacije	16
3.2.4. Delimična harmonizacija	16
3.2.5. Minimalna harmonizacija	16
3.2.6. Alternativni metod harmonizacije	16
3.2.7. Metod uzajamnog priznavanja prava kontrole	16
3.2.8. Harmonizacija tehnikom upućivanja	16
3.2.9. Novi pravac u harmonizaciji - horizontalna harmonizacija	16
4. Harmonizacija propisa u trećim državama	16
4.1. Značaj harmonizacije za treće države	16
4.2. Pravna sredstva harmonizacije	16

GLAVA VIII NAČELO SLOBODE PROMETA ROBE	169
1. Uopšte	169
2. Carinska unija	170
3. Zajednička carinska tarifa	173
4. Određivanje porekla i vrednovanje robe	174
5. Dažbine istog dejstva kao carinske dažbine	176
6. Zabrana kvantitativnih ograničenja i mera sličnog dejstva	179
6.1. Kvantitativna ograničenja	180
6.2. Mere koje imaju slično dejstvo kao i kvantitativna ograničenja	180
7. Direktno diskriminatorne ili nejednako primenjive mere	181
8. Jednako primenjive mere	183
9. Sudska praksa	184
9.1. Slučaj Dassonville	184
9.2. Slučaj Cassis	185
10. Odnos imperativnih zahteva i odstupanja iz člana 30. Ugovora	187
11. Zabrana kvantitativnih ograničenja i mera istog dejstva na izvoz	187
12. Odstupanja i ograničenja od primene odredbi o uklanjanju kvantitativnih ograničenja i mera koje imaju isto dejstvo	188
13. Opšta odstupanja iz člana 30. Ugovora o osnivanju	188
13.1. Zaštita javnog morala, javnog poretka i javne sigurnosti	190

13.2. Zaštita zdravlja i života ljudi, životinja i biljaka.....	191
13.3. Zaštita nacionalnog kulturnog i drugog nasleđa.....	192
13.4. Zaštita industrijske i trgovačke svojine.....	192
14. Ostala odstupanja	194
15. Ograničenja od primene člana 28. Ugovora o osnivanju	195
15.1. Državni monopoli trgovačkog karaktera	195
15.2. Ograničenja uslovljena državnim subvencijama	196
15.2.1. Nedoželjena državna pomoć	198
15.2.2. Dozvoljeni izuzeci	199
16. Politika konkurencije.....	201
17. Harmonizacija propisa koji se odnose na prepreke u trgovini	202
17.1. Postupak obaveštavanja u slučaju odstupanja od načela slobodnog prometa robe	203
17.2. Postupak obaveštavanja predviđen Odlukom.....	204
17.3. Postupak obaveštavanja prema Uputstvu 98/34 u oblasti tehničkih standarda....	204
GLAVA IX SPOLJNA TRGOVINSKA POLITIKA EVROPSKE ZAJEDNICE	205
1. Zajednička trgovinska politika	205
1.1. Pravni osnov za vođenje zajedničke trgovinske politike	205
1.2. Načela zajedničke trgovinske politike.	207
1.3. Sadržina zajedničke trgovinske politike.....	207
1.4. Instrumenti za vođenje zajedničke trgovinske politike.....	208
1.5. Pravno regulisanje izvoza u treće države	210
1.6. Pravno regulisanje uvoza.....	211
1.7. Autonomne mere	212
2. Zajednička poljoprivredna politika	213
2.1. Izvori prava i predmet regulisanja.....	213
2.2. Pojam i ciljevi zajedničke poljoprivredne politike	215
2.3. Organizacija zajedničkog tržišta.....	217
2.4. Regulisanje trgovine poljoprivrednim proizvodima sa trećim državama	218
2.5. Reforme zajedničke poljoprivredne politike od 1992, 1999. i 2003. godine.....	219
GLAVA X NAČELO SLOBODE KRETANJA LICA.....	223
1. Pojam načela slobode kretanja lica	223
1.1. Značaj načela	223
1.2. Pojam slobode kretanja lica.....	224
1.2.1. Pravo odbijanja ulaska/deportacija.....	224
1.2.2. Nediskriminacija po osnovu državljanstva	225
1.2.3. Poseban tretman sportista	227
1.2.4. Obrnuta diskriminacija	228
2. Sloboda kretanja radnika	229
2.1. Izvori prava.....	230
2.2. Prepreke slobodnom kretanju radnika.....	231
2.3. Dinamika ostvarivanja prava – ukidanja prepreka	231
2.4. Pojam "radnika"	232
2.5. Položaj radnika iz trećih država	235
2.6. Položaj državljanina novoprimljenih država članica	237

3. Samozaposlena lica.....	238
4. Ekonomska sadržina prava kretanja radnika	239
4.1. Pravo na prihvatanje stvarno ponuđenog zaposlenja.....	239
4.1.1. Podobnost (uslovi) za zapošljavanje	239
4.1.2. Pravo zaposlenih na jednaki tretman i uživanje određenih socijalnih i poreskih pogodnosti.....	240
4.1.3. Pravo radnika na obuku u stručnim školama i centrima za obuku	243
4.1.4. Ostala prava	243
4.1.5. Prava članova porodice radnika	244
4.2. Sadržina imigracionog prava radnika.....	245
4.2.1. Pravo ulaska.....	245
4.2.2. Pravo boravka	246
4.2.3. Pravo ostanka posle prestanka zaposlenja.....	248
5. Ograničenja slobode kretanja	250
5.1. Razlozi javnog poretka	250
5.2. Razlozi javne sigurnosti	251
5.3. Razlozi javnog zdravlja	252
5.4. Postupak.....	252
5.5. Zapošljavanje u javnoj upravi	252
6. Pravo na slobodno kretanje i boravak građana Unije posle Sporazuma iz Maastrichta.....	253
7. Sloboda kretanja građana Unije	255
 GLAVA XI PRAVO NASTANJIVANJA	259
1. Opšti pojam.....	259
2. Subjekti prava nastanjivanja.....	261
3. Preduzeća kao subjekti prava nastanjivanja	264
4. Uslovi za korišćenje prava nastanjivanja	266
4.1. Priznavanje diploma i kvalifikacija	266
4.2. Usvajanje harmonizovanih pravila za preduzeća (trgovačka društva).....	266
5. Harmonizovana pravila o trgovačkim društvima	267
6. Predlozi ostalih uputstava.....	272
7. Evropska kompanija.....	273
7.1. Statut evropske kompanije	273
7.2. Osnovne karakteristike evropske kompanije	275
8. Evropska ekonomska interesna grupacija.....	278
9. Izuzeci od slobode nastanjivanja.....	279
 GLAVA XII NAČELO SLOBODE VRŠENJA USLUGA	281
1. Značaj ostvarivanja slobode pružanja usluga	281
2. Izvori prava.....	281
3. Pojam načela slobode vršenja usluga.....	283
4. Pojam usluga.....	284
5. Prepreke slobodnom vršenju usluga i pravna sredstva i metodi njihovog uklanjanja i prevazilaženja	289
5.1. Školska sprema i potrebno iskustvo kao uslovi za obavljanje određenih poslova.....	290
5.2. Pravila profesionalnog ponašanja	292
6. Uslovi za pružanje posebnih usluga.....	293

6.1. Harmonizacija propisa iz oblasti finansijskih usluga.....	295
6.2. Rezultati harmonizacije propisa iz usluga osiguranja.....	296
7. Usluge od opšteg ekonomskog interesa i usluge od opšteg interesa.....	297
8. Podsticanje zapošljavanja i uslova rada radi privremenog vršenja prekograničnih usluga.....	299
GLAVA XIII NAČELO SLOBODE KRETANJA KAPITALA.....	301
1. Pojam načela slobode kretanja kapitala	301
2. Pojam kapitala i domašaj načela	303
3. Izvori prava.....	305
4. Kvalifikacija poslova u kojima dolazi do kretanja kapitala.....	308
5. Načela o ostvarivanju slobodnog kretanja kapitala	309
6. Sloboda kretanja kapitala nakon usvajanja "Bele knjige"	310
6.1. Osnovne karakteristike	310
6.2. Kretanje kapitala između država članica i trećih država.....	311
6.3. Dozvoljena ograničenja slobode kretanja kapitala	312
7. Sloboda kretanja kapitala nakon stupanja na snagu Ugovora o Evropskoj uniji.....	313
8. Uspostavljanje ekonomske i monetarne unije nakon Mاستrihta i Amsterdama	313
8.1. Evropska Centralna banka (ECB) i Evropski sistem centralnih banaka (ESCB) ..	314
8.2. Prva faza monetarne unije	315
8.3. Druga faza.....	316
8.4. Treća faza.....	317
GLAVA XIV PRAVO KONKURENCIJE	319
§ 1) OPŠTA PITANJA.....	319
1. Pojam i značaj konkurencije.....	319
2. Izvori prava konkurencije.....	319
3. Domašaj primene propisa konkurencije.....	322
3.1. Personalni domašaj primene prava konkurencije	322
3.2. Materijalni domašaj primene pravila konkurencije	324
3.3. Teritorijalni i ekstrateritorijalni domašaj primene prava konkurencije	324
3.4. Ekstrateritorijalna jurisdikcija Suda pravde	325
§ 2) RESTRIKTIVNI SPORAZUMI IZ ČLANA 81. UGOVORA O OSNIVANJU	326
1. Uopšte	326
2. Pojam sporazuma.....	326
3. Odluke udruženja preduzeća	327
4. Dogovorna praksa.....	328
5. Opšti uslovi za postojanje restriktivnog ponašanja.....	330
5.1. Pojam ponašanja kojim se može uticati na trgovinu između država članica	331
5.2. Pojam sprečavanja, ograničavanja ili narušavanja konkurencije	332
5.3. Pojam ponašanja koje ima za cilj ili posledicu sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje (vitoperenje) konkurencije unutar zajedničkog tržišta	333
6. Ograničenja od primene zabrana iz člana 81. Ugovora o osnivanju	334
6.1. Pravilo razumne primene.....	335
6.2. Neznatna ograničenja konkurencije – pravilo de minimis	337
6.3. Moguće ograničenje - negativno uverenje	338
7. Posledice zabrane	339

8. Dozvoljeni izuzeci	339
8.1. Prvi pozitivan uslov	340
8.2. Drugi pozitivan uslov	340
8.3. Prvi negativni uslov	341
8.4. Drugi negativni uslov	342
9. Postupak notifikacije – obaveštavanja	343
10. Grupni ili blok izuzeci	344
11. Modernizacija pravila za sprovođenje članova 81. i 82. Ugovora o Evropskoj zajednici	346
11.1. Postupak prema Uredbi broj 1/2003	347
11.2. Regulisanje ograničenja u vertikalnim sporazumima prema Uredbi Komisije broj 2790/1999	349
11.2.1. Pojam dozvoljenog vertikalnog sporazuma	350
11.2.2. Osnovne karakteristike usvojenih rešenja	351
12. Zabranjeni oblici kartelnih sporazuma	352
12.1. Sporazumi koji neposredno ili posredno utvrđuju kupovne ili prodajne cene ili druge uslove razmene	353
12.2. Sporazumi kojima se ograničava ili kontroliše proizvodnja, plasman, tehnički razvoj ili investicije	354
12.3. Sporazumi kojima se deli tržište ili izvori snabdevanja	354
12.4. Sporazumi koji određuju nejednake uslove za iste poslove sa različitim poslovnim partnerima, stavljajući ih na taj način u neravnopran konkurentski položaj	355
12.5. Sporazumi kojima se uslovljava sklapanje ugovora prihvatanjem dodatnih obaveza, koje po svojoj prirodi i trgovačkim običajima nemaju veze sa predmetom ugovora	355
§ 3) ZLOUPOTREBA DOMINANTNOG POLOŽAJA	356
1. Uopšte	356
2. Postojanje dominantnog položaja	357
2.1. Relevantno tržište	357
2.2. Relevantno geografsko tržište	359
2.3. Učešće na relevantnom tržištu	360
3. Zabrana zloupotrebe dominantnog položaja	360
3.1. Pojavni oblici zloupotrebe dominantnog položaja	361
3.1.1. Neposredno ili posredno nametanje neodgovarajuće kupovne ili prodajne cene ili ostalih uslova razmene	361
3.1.2. Ograničavanje proizvodnje, plasmana ili tehničkog razvoja na štetu potrošača	361
3.1.3. Primenjivanje nejednakih uslova na iste poslove sa različitim partnerima, stavljajući ih na taj način u lošiji konkurentski položaj	362
3.1.4. Uslovljavanje zaključivanja ugovora prihvatanjem dodatnih obaveza, koje po svojoj prirodi, ili prema trgovačkim običajima, nisu u vezi sa predmetom ugovora	362
§ 4) SPAJANJE I PREUZIMANJE PREDUZEĆA I ZLOUPOTREBA DOMINANTNOG POLOŽAJA	363
1. Značaj koncentracija za privredni život i nužnost njihovog regulisanja	363
2. Izvori prava	364

3. Osnovne rešenja Uredbe o koncentracijama.....	366
4. Postupak.....	370
5. Odnos Uredbe o koncentracijama i unutrašnjih prava država članica	371
§ 5) POLOŽAJ JAVNIH PREDUZEĆA.....	372
1. Izvori prava.....	372
2. Osobnosti u položaju javnih preduzeća.....	373
3. Pojam javnog preduzeća u pravu Evropske unije.....	374
4. Pravni režim javnog sektora privrede	376
5. Dozvoljeni izuzeci od primene opštih propisa o konkurenciji	377

GLAVA XV SPOLJNI ODNOSI EVROPSKE ZAJEDNICE 381

1) OPŠTA RAZMATRANJA.....	381
1. Politički i pravni osnov za uspostavljanje spoljnih odnosa	381
2. Karakteristike politike spoljnih odnosa.....	382
2.1. Postepenost	382
2.2. Diferenciranost.....	382
2.2.1. Regionalna ili geopolitička diferencijacija	383
2.2.2. Diferencijacija na osnovu ekonomske razvijenosti.	384
2.2.3. Uslovljena diferencijacija.	385
2.3. Fleksibilnost.....	386
3. Politika širenja	386
2) SPOLJNA POLITIKA EVROPSKE ZAJEDNICE I EVROPSKE UNIJE	
POSLE PADA BERLINSKOG ZIDA	387
1. Regionalni pristup	387
1.1. Potreba definisanja sopstvene spoljne politike	387
1.2. Roajomonski proces kao prethodnica regionalnog pristupa.....	389
2. Sadržina i ciljevi Pakta o stabilnosti.....	389
3) ODNOSI IZMEĐU EVROPSKE UNIJE I DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA	391
1. Proces stabilizacije i pridruživanja.....	391
2. Uslovi za zaključivanje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju	391
3. Acquis Communautaire	392

LITERATURA 395